

Indikaatorite „Mahetoodanguna müüdavate mahetoodete osakaal“ ja „Ettevõtjatulu“ analüüs 2005. a andmetel, aruanne 2006

Tellija: Põllumajandusuuringute Keskus

Töö teostaja: Ökoloogiliste Tehnoloogiate Keskus

Tartu, november 2006

Kokkuvõte

Indikaatori „mahetoodanguna müüdavate toodete osakaal” jaoks andmete kogumiseks intervjueriti 35 mahepõllumajandusliku tootmisega tegelevat ettevõtet, saadeti küsimustik kõigisse ettevõttesse, kes olid läbinud üleminekuaja mahepõllumajandusele, intervjueriti taustinfo saamiseks seitset mahenõustajat ja kõigist maakondadest vähemalt ühte maheinspektorit. Postiküsitluse saatis tagasi 225 tootjat, kellest arvestati indikaatori „mahetoodanguna müüdavate mahetoodete osakaal” jaoks andmete analüüsimisel 183-ga. Ülejäänud tootjad ei turustanud mahetoodangut.

Indikaatori „ettevõtjatulu” jaoks andmete kogumiseks intervjueriti 35 mahepõllumajandusliku tootmisega tegelevat ja 21 keskkonnasõbraliku tootmise (KST) eest toetust saavat tootjat.

Uuringu autorid rõhutavad, et intervjueritud tootjate väikese valimi ja uuringu senise lühikese kestusaja (alates 2004.a.) tõttu ei saa siintoodud andmete alusel teha indikaatori „Ettevõtjatulu” osas kaugeleulatuvaid järeldusi.

Indikaator “mahetoodanguna müüdavate mahetoodete osakaal”

Mahepõllumajanduslikult toodetud toodang loetakse mahetoodanguna müüduks juhul kui tootja on selle toodangu turustamisel ostjat mahetootmisest informeerinud (st viidanud mahepõllumajandusele).

Intervjueritud 35-st üks ei müünud 2005. aastal üldse mahetoodangut, ülejäänud 34-st mahetootjast ei viidanud oma toodangu müügil mahepõllumajandusele 23%. Jätkuvalt oli intervjueritud tootjate seas kõige levinumaks viiteks suuline viide, mida kasutas 84,6% nendest tootjatest, kes mahepõllumajandusele viitasid. Võrdselt 27% kasutas ökomärki tootel ja kirjalikku viidet „kontrollitud ökoloogilisest põllumajandusest” või „kontrollitud mahepõllumajandusest”.

Postiküsitlusele vastanud tootjatest ei viidanud mahepõllumajandusele 21%. Kõik tootjad, kes mahepõllumajandusele viitasid, kasutasid ühe võimalusena suulist viidet, silti müügikohas kasutas 30%, ökomärki tootel 22% ja ökomärki müügikohas 18%.

Intervjueritud tootjatest, kes müüsid oma toodangust mingi osa viitega mahepõllumajandusele, 41% ei saanud nende enda hinnangul mingit hinnalisa mahetoodangu eest. Postiküsitlusele vastanutest märkis aga lausa 74% nendest, kes müüsid viitega, et nad ei saanud mingit hinnalisa. Siin tuleb aga arvestada, et saadud hinnalisa on

suhteliselt keeruline hinnata, sest erinevate turustuskanalite kaudu müüakse toodangut väga erineva hinnaga. Mitmed tootjad võrdlevad aga suure tõenäosusega mahetoodangu hulгимүүги hinda tavatoodanguna turul müümise või otse talust tarbijale müümise hinnaga. Toodangu eest turul saadava hinna ja hulgihinna vahe võib aga näiteks asukohast, toodanguliigist ja -kogusest tulenevalt olla mitmekordne. Seega tuleks neid hinnanguid võrrelda vaid ajas, mitte ühel konkreetset aastal.

Intervjueeritud tootjad turustasid oma taimikasvatustoodangust suhteliselt suure osa viitega mahepõllumajandusele. Siin tuleb aga arvestada, et mitmete toodanguliikide puhul on tegemist vaid ühe-kahe tootjaga kolmekümne viiest, kes neid toodanguliike üldse toodavad ja müüvad.

Enamus köögiviljadest, samuti marjadest ning maitse- ja ravimtaimedest on intervjueeritud mahetootjatel müüdnud viitega. Kõik intervjueeritud kartulit kasvanud tootjad müüsid ka kogu kartuli viitega mahepõllumajandusele. Teraviljadest müüdi viitega kogu rukis ja enamus kaerast ja nisust, oder müüdi valdavalt tavatoodanguna.

Loomakasvatustoodangust müüdi ka 2005. aastal mahedana suhteliselt väike osa, sest suurt osa loomakasvatustoodangut pole mahepõllumajandusliku loomakasvatussaaduste töötlemise puudumise tõttu võimalik viitega müüa. Viidet kasutati valdavalt vaid mee, munade ja tõuveiste müügil.

Postiküsitlusele vastanutest müüs 2005. a mahetaimikasvatustoodangut viitega mahepõllumajandusele suhteliselt suur osa tootjatest. Siiski on siin tootegrupiti mõningad erinevused, nt ravim- ja maitsetaimetoodangust turustas kogu toodangu viitega 67% seda toodangut müünud tootjatest, puuviljast 63%, toiduteraviljast vaid 47% tootjatest. Kogu toodangu müüsid ilma viiteta suhteliselt vähesed taimikasvatustoodangu müüjad.

Peamisteks põhjusteks, miks mahetoodangut müüakse viiteta mahepõllumajandusele (st tavatoodanguna), toodi intervjueeritud tootjate poolt välja mahetoodangu töötlejate (sh tapamaja) puudumine ja hinnavahe puudumine võrreldes tavatoodanguga ning mahetoodangu kokkuostjate puudumise.

Kõige enam mahetoodangu müüki soodustavaks teguriks peeti tarbijate teadlikkuse kasv (60% tootjatest), mida mainiti olulisima tegurina ka 2003. ja 2004. aastal. Teisena nimetati mahetoodangu töötlemist (51% tootjatest) ja kolmandana ühistegevust (34% tootjatest). Postiküsitlusele vastanutest arvas samuti kõige suurem arv tootjaid, et mahetoodangu müüki viitega mahepõllumajandusele soodustaks tarbijate teadlikkuse kasv.

Intervjueeritud nõustajad ja inspektorid hindasid sarnaselt eelnevate aastatega tootjate poolt viitega mahepõllumajandusele müüdavate toodete osakaalu üldjuhul väiksemaks kui intervjueeritud või postiküsitlusele vastanud mahetootjad ise. Ilmselt ei tea aga nõustajad ja inspektorid täpselt seda kas tootja viitab suuliselt või mitte ja hinnatakse vaid kirjaliku viite või ökomärgiga müüdavat osa.

Kõige sagedamini müüsid intervjueeritud mahepõllumajandustootjad mahetoodangut otse talust (71% tootjatest), järgnes müük tavatoodanguna töötlejale/tööstusele (62%), otse kliendile koju (44%) ja mahetoodete kokkuostjale/vahendajale (21%).

Müüginõud alusel oli kõige suuremale hulgale tootjatest tähtsaim kanal toiduainetetööstus, kuhu realiseeritakse vaid tavatoodanguna (olulisim 38% tootja jaoks). Otse talust müüs suurima osa oma toodangust 27% tootjatest ja mahetoodete kokkuostjale/vahendajale 12% tootjatest. Ka postiküsitlusele vastanud tootjate puhul olid kolm kõige sagedamini kasutatavat turustuskanalit samad (küll mitte samas järjekorras). Kõige sagedamini müüdi toodangut otse talust, sellele järgnes müük kliendile koju ja tavatööstusele/töötlejale.

Intervjueeritud KST tootjad turustasid oma toodangut ühe turustuskanalina kõige sagedamini kas otse talust (62%) või tööstusele/töötlejale (62). Otse kliendile koju ja kokkuostjale müüsid 29% tootjatest.

Indikaator "Ettevõtjatulu"

Kõigi intervjueeritud mahetootjate keskmisena moodustas 2005. aastal põllumajandussaaduste müügist saadud sissetulek 39%, mahepõllumajandustoetused 33% ja muud toetused 28% kogu põllumajandusest saadud sissetulekust. KST tootjate keskmisena oli müügitulu osakaal arvestuslikust kogusissetulekust 69%, keskkonnasõbraliku tootmise toetus moodustas 9% ning muud toetused 22%.

Ka mahepõllumajandustoetust saamata oli ettevõtlustulu mahetootjate keskmisena 2005.a positiivne (st saadi kasumit). Kui kasumist lahutada kõik toetused, jääb tulemus miinusesse. Siin tuleb arvestada ka seda, et uuringusse on mahepõllumajandustootjate puhul kaasatud peretalud, kus lisaks ettevõtte juhile on hõivatud pereliikmed, kellele nende töö eest palka ei maksta. Seega ei ole tootjate poolt kõigi tootmises kasutatud ressursside kulud tootmiskuludesse arvestatud. Pooltel intervjueeritud mahetootjatest on peretööstuse kulud arvestades tootmiskulud suuremad kui müügitulu koos toetustega. Kõige paremaks kujunesid tulemused loomakasvatustüübi keskmisena, kus peretööstuse alternatiivkulud arvestades oli ilma mahepõllumajandustoetusteta tulemus positiivne. Kõige halvem oli tulemus taimakasvatustaludes (eriti aiandus), kus peretööstuse kulud arvestades on tulemuseks kahjum ka mahepõllumajandustoetustega.

Kõigi KST tootjate keskmisena on arvestuslik ettevõtjatulu positiivne nii toetustega kui ka ilma. Ettevõtjatulu on positiivne, kui arvestada ainult perioodi tootmiskulud ilma peretööstuse alternatiivkuludeta. Lisades kuludesse ka peretööstuse alternatiivkulud, selgub et saadud tulutase ei kata ei sega- ega ka taimekasvatuse tüübis kõiki kulud.

Investeeringute tase on mahetootjatel võrreldes eelnenud aastatega mõnevõrra kasvanud. Siiski investeeris 2005. aastal tootmisesse vaid 54% intervjueeritud mahetootjatest. Investeeringuid mahus üle viiekümne tuhande krooni tegi 2005.a 43% intervjueeritutest, 2004.aastal vaid 22,8%. Investeeringuid on enamasti finantseeritud omavahenditest (79% nendest, kes investeeringuid tegid), neli tootjat kasutas ka liisingut ning üks sai investeeringutoetust.

Intervjueeritud KST tootjatest tegi investeeringuid 67% ning nendest vaid üks kasutas liisingut ning sai ka investeeringutoetust, ülejäänud investeerisid omavahenditest.

Suurim osa mahetootjatest (37%) hindas enda majandusolukorda võrreldes eelnenud aastaga samaks, 29% arvates paranes see veidi. Oluliselt paranes majanduslik olukord 22,9% tootjatest. Seega pidas oma majandusolukorda paranenuks üle poole intervjueeritud mahetootjatest. Majanduslikku olukorda mõjutasid enim positiivselt toetused (73% tootjate arvates), tootmismahu suurenemine (46%) ja turustamistingimuste paranemine (27%).

Intervjueeritud KST tootjad hindasid enda majandusolukorda võrreldes eelnenud aastaga enamasti veidi paremaks. Oluliselt paremaks ei pidanud oma olukorda ükski KST tootja. Majanduslik seisund jäi 2004. aastal samale tasemele tootjatest 43% hinnangul. Olukord halvenes 10%-l. Majandustulemuste paranemisele aitas peamiselt kaasa toetuste suurenemine ja ilm (mõlemad 42% hinnangul).

